SERIA POLITOLOGIA, NR 10 2022 (12)

OPINIE i ANALIZY
INSTYTUTU DE REPUBLICA

Zmiany w europejskiej polityce rozwojowej po 2020 roku. Wnioski dla państw Grupy Wyszehradzkiej

DR BARTOSZ JANKOWSKI

INSTYTUT
De Republica

Politologia

SERIA WYDAWNICZA „OPINIE I ANALIZY IDR" NR 12

OPINIE i ANALIZY
INSTYTUTU DE REPUBLICA

Zmiany w europejskiej polityce rozwojowej po 2020 roku. Wnioski dla państw Grupy Wyszehradzkiej

DR BARTOSZ JANKOWSKI

INSTYTUT
De Republica

SERIA POLITOLOGIA, NR 10 2022 (12)

Redakcja serii
dr hab. Bogumił Szmulik, prof. ucz.
dr Magdalena Maksymiuk
mgr Łukasz Gołąb

© Copyright by Instytut De Republica 2022

ISBN 978-83-67253-07-9 (online)

Wydawca
Instytut De Republica
ul. Belwederska 23 lok.1
00-761 Warszawa
+48 22 295 07 29
e-mail: instytut@iderepublica.pl
www.iderepublica.pl

Spis treści

Główne wnioski pracy 7

Wstęp 9
Współpraca rozwojowa państw Grupy Wyszehradzkiej 11
Zmieniający się kontekst współpracy rozwojowej Unii Europejskiej 17
Potencjalne kierunki zmian w polityce rozwojowej Unii Europejskiej 23
Podsumowanie: wyzwania i szanse dla państw V4 27

Bibliografia 31

Zmiany w europejskiej polityce rozwojowej po 2020 roku. Wnioski dla państw Grupy Wyszehradzkiej

dr Bartosz Jankowski

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza zmian jakie zachodzą w polityce rozwojowej Unii Europejskiej oraz ich wpływu na programy pomocowe państw grupy Wyszehradzkiej. Artykuł rozpoczyna się od krótkiego opisu systemów współpracy rozwojowej państw V4. Przedmiotem analizy są m.in. ewolucja zaangażowania państw członkowskich we współpracę rozwojową, oraz założenia ich programów pomocowych, w szczególności wspierane sektory i państwa. Wykazałem w ten sposób, że mają one podobne doświadczenia historyczne współpracy z państwami rozwijającymi się, zaś ich programy pomocowe charakteryzują się zbliżonymi cechami oraz problemami. W dalszej części analizuję czynniki jakie warunkują kształt polityki rozwojowej. Wskazuję zarówno na przeobrażenia w międzynarodowym otoczeniu Unii Europejskiej, takie jak np. rosnące zróżnicowanie państw rozwijających się, wzrost pozycji państw BRIC czy przyjęcie nowej agendy rozwojowej, a także na modyfikacje jakie zaszły w obrębie samej Unii Europejskiej, wśród których analizuję m.in. zmiany instytucjonalne i brexit. Powyższe stanowi podstawę do analizy zmian w polityce rozwoju Unii Europejskiej po 2020 r. Artykuł kończy się analizą wyzwań jakim muszą sprostać państwa V4 aby skuteczniej uczestniczyć w międzynarodowej współpracy rozwojowej i efektywniej wykorzystać ten instrument w polityce zagranicznej.

Słowa kluczowe

polityka rozwojowa, Oficjalna Pomoc Rozwojowa, Grupa Wyszehradzka, V4, Unia Europejska, cele zrównoważonego rozwoju

Główne wnioski pracy

1. Oficjalna pomoc rozwojowa jest instrumentem polityki zagranicznej, przy pomocy którego donatorzy budują swój pozytywny wizerunek, kształtują stabilność i bezpieczeństwo regionalne, wspierają procesy demokratyzacji oraz kształtują przychylne sobie elity, a także stymulują kontakty gospodarcze.
2. Polityka rozwojowa stanowi jeden z kluczowych obszarów stosunków zewnętrznych Unii Europejskiej. Komisja Europejska i państwa członkowskie są najważniejszymi podmiotami kształtującymi międzynarodową współpracę rozwojową, odpowiadającymi za ponad połowę jej światowej oficjalnej wartości. Za jej pośrednictwem promuje swoje wartości oraz buduje pozycję na arenie międzynarodowej.
3. Państwa V4 mają podobne doświadczenia współpracy z państwami rozwijającymi się, zaś ich programy pomocowe mają zbliżone cechy (np. wysokość pomocy, wspierane sektory i państwa) oraz problemy. Znajdują się na uboczu debaty dotyczącej współpracy rozwojowej oraz mają problem z realizacją wielu zobowiązań z tego zakresu.
4. Zmiany jakie zachodzą w międzynarodowej współpracy rozwojowej, a zwłaszcza te dotyczące polityki Unii Europejskiej stawiają przed państwami grupy Wyszehradzkiej szereg wyzwań. Jeżeli elity polityczne V4 chcą im sprostać i efektywniej wykorzystać pomoc rozwojową muszą wprowadzić wiele zmian w swoich programach pomocowych. Niewątpliwie jednym z największych wyzwań z jakimi muszą zmierzyć się państwa sojuszu jest brak dostatecznej woli politycznej. Państwa te powinny rozważyć opracowanie nowych zagadnień tematycznych i listy krajów priorytetowych otrzymujących pomoc oraz podjąć wysiłek zwiększenia nakładów finansowych na pomoc rozwojową.

Wstęp

Polityka rozwojowa stanowi jeden z kluczowych obszarów stosunków zewnętrznych Unii Europejskiej. Dzięki znaczącym zasobom przeznaczanym na ten cel, Komisja Europejska i państwa członkowskie są wspólnie najważniejszymi podmiotami kształtującymi międzynarodową współpracę rozwojową, odpowiadającymi za ponad połowę wartości światowej oficjalnej pomocy rozwojowej (*Official Development Assistance* – ODA).

Celem artykułu jest analiza zmian, jakie zaszły w polityce rozwojowej Unii Europejskiej po 2020 r. z perspektywy państw grupy Wyszehradzkiej (V4). Zmiany takie jak przyjęcie Celów Zrównoważonego Rozwoju, nowe wieloletnie ramy finansowe, modyfikacja partnerstwa z państwami grupy Afryki, Pacyfiku i Karaibów i inne, dają okazję do modyfikacji polityki rozwojowej, tak aby lepiej odzwierciedlała uwarunkowania i interesy Unii Europejskiej w najbliższych latach. Nie odbędzie się to bez wpływu na polityki poszczególnych państw członkowskich.

Państwa V4 wydają się interesującym przypadkiem z kilku powodów. Pomimo pewnych doświadczeń sięgających okresu Zimnej Wojny, są to państwa określane mianem „wschodzących donatorów". W latach 90. XX w. musiały one niemal od zera odbudować swoje zdolności w zakresie współpracy rozwojowej. W wyniku wielu słabości ich polityki często odbiegają od międzynarodowych praktyk. Znaczna części ich pomocy rozwojowej jest dystrybuowana za pośrednictwem Unii Europejskiej, przez co mogą bardzo odczuć zmiany w tym zakresie. Zignorowanie ich znaczenia może skutkować tym, że państwa te będą dalej odsuwać się od przyjętych praktyk międzynarodowych, a tym samym dalszemu osłabieniu ulegnie ich pozycja na forum Unii Europejskiej. Jednocześnie coraz bardziej zdają sobie one sprawę jak cennym narzędziem polityki zagranicznej i gospodarczej może być pomoc rozwojowa, przez co starają się wzmocnić swoje programy pomocowe.

W tym celu należy odpowiedzieć na następujące pytania: Jakie są założenia polityki rozwojowej państw V4, w szczególności jakie mają cele i kierunki działania? Jakie czynniki będą warunkowały współpracę rozwojową w najbliższych latach? W jaki sposób wpłyną one

na kształt polityki Unii Europejskiej? Jakie zmiany powinny wprowadzić państwa V4, aby dostosować swoje polityki do zmian w międzynarodowej, a zwłaszcza unijnej polityki rozwojowej? Jakie są największe wyzwania w tym zakresie?

Artykuł ma następującą strukturę. Część pierwsza rozpoczyna się od krótkiego opisu systemów współpracy rozwojowej czterech państw grupy Wyszehradzkiej. Wykazałem, że V4 mają podobne doświadczenia we współpracy z państwami rozwijającymi się, zaś ich programy pomocowe mają zbliżone cechy (np. wysokość pomocy, wspierane sektory i państwa) oraz problemy. Państwa V4 znajdują się na uboczu debaty dotyczącej współpracy rozwojowej oraz mają problem z realizacją wielu zobowiązań z tego zakresu. Druga część poświęcona jest analizie czynników jakie warunkują kształt polityki rozwojowej. Wskazuję zarówno na zmiany w międzynarodowym otoczeniu Unii Europejskiej, takie jak np. rosnące zróżnicowanie państw rozwijających się czy przyjęcie nowej agendy rozwojowej, a także na przeobrażenia do jakich doszło w obrębie samej Unii Europejskiej, wśród których analizuję m.in. zmiany instytucjonalne i brexit. Na tej podstawie, w części trzeciej dostrzegam przemiany w polityce rozwojowej Unii Europejskiej po 2020 r. Ostatnia czwarta część artykułu poświęcona jest wyzwaniom jakim muszą sprostać państwa V4 aby skuteczniej uczestniczyć w międzynarodowej współpracy rozwojowej.

Współpraca rozwojowa państw Grupy Wyszehradzkiej

Pomimo, że państwa V4 określane są mianem „wschodzących donatorów" mają stosunkowo długą historię udzielania pomocy, sięgającą lat 50. XX w. Ich programy funkcjonują w podobnym kontekście historycznym. Państwa V4 nie prowadziły w pełni suwerennej polityki zagranicznej, zaś ich działania były podporządkowane ideologicznym i politycznym interesom Związku Radzieckiego. Ośrodkiem koordynującym ich aktywność była Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej. Wspierano głównie inne państwa socjalistyczne lub zaprzyjaźnione reżimy autorytarne. Pomoc trafiała m.in. do Kuby, Wietnamu, Korei Północnej, Mongolii i Angoli. Były to kraje ważne z punktu widzenia interesów geopolitycznych ZSRR, a przekazywana pomoc miała głównie za zadanie wsparcie komunistycznych reżimów. Jej podstawą była współpraca techniczna i naukowa, polegająca na dostawie sprzętu, pomocy eksperckiej, szkoleniach, stypendiach oraz kredytach preferencyjnych[1]. W kulminacyjnym okresie lat 70. XX w. pomoc ze strony państw Europy Środkowej i Wschodniej mogła wynosić około 300 mln USD, jednak ze względu na łączenie pomocy rozwojowej ze współpracą gospodarczą i militarną trudno jest precyzyjnie ocenić jej wartość[2].

W latach 80. XX w., w wyniku coraz większych problemów gospodarczych, programy pomocowe V4 uległy znaczącej redukcji, aby ostatecznie zostać wstrzymane, niespełna dekadę później. Główny ciężar polityki V4 został przeniesiony na transformację polityczną i gospodarczą oraz integrację ze strukturami Zachodu, w wyniku czego pozostałe kierunki polityki zagranicznej, w tym stosunki z krajami rozwijającymi się, zostały zmarginalizowane[3].

Transformacja zrodziła duże zapotrzebowanie na pomoc finansową i techniczną, w konsekwencji od początku lat 90. XX w., państwa V4 stały się biorcami pomocy m.in. ze strony

---

[1] B. Szent-Iványi, A. Tétényi, *The East-Central European New Donors: Mapping Capacity Building and Remaining Challenges*, „Journal of International Development" 2013, t. 25 (6), s. 820–821.

[2] C. Lancaster, *Foreign Aid: Diplomacy, Development, Domestic Politics*, Chicago 2007, s. 31; P. Pavlik, *From Recipient to Donor Country – Experience from Central Europe*, „Development, Environment and Foresight" 2016, t. 2 nr 1, s. 38.

[3] M. Carbone, *The European Union and International Development*, Londyn 2007, s. 47.

Banku Światowego i Unii Europejskiej. Głównym instrumentem jej dystrybucji był program Phare (*Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies*). Początkowo, jego celem było przekazanie bezzwrotnej pomocy w celu wsparcia procesów ekonomicznej transformacji. Ostatecznie środki pomocowe poddane zostały stopniowej koncentracji na zadaniach zapewniających długoterminowy rozwój ekonomiczny. W następnych latach program uzupełniono dwoma innymi: ISPA (Instrument Przedakcesyjnej Polityki Strukturalnej) i SAPARD (Specjalny Przedakcesyjny Program na rzecz Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich). Pierwszy z nich został uruchomiony w celu wsparcia projektów inwestycyjnych z zakresu infrastruktury transportowej i ochrony środowiska, zaś drugi obejmował reformy strukturalne w sektorze rolnictwa[4]. Państwa V4 otrzymały również wsparcie w budowie swoich zdolności pomocowych w postaci kanadyjskiego programu „ODA in Central Europe" oraz kierowanego przez UNDP „Emerging Donors Initiative"[5].

Pod koniec lat 90. XX w. państwa V4 przystąpiły do OECD oraz finalizowały negocjacje akcesyjne do Unii Europejskiej, co nastąpiło w 2004 r. Państwa te zaczęły ponownie udzielać pomocy rozwojowej, przede wszystkim w formie pomocy humanitarnej, małych projektów rozwojowych oraz wpłat do organizacji międzynarodowych. Warto podkreślić, że pomimo niewielkich rozmiarów, były to stałe działania spełniające kryterium oficjalnej pomocy rozwojowej i umożliwiły zebranie niezbędnych doświadczeń. W tym okresie opracowano również pierwsze dokumenty strategiczne oraz rozpoczęto prace nad regulacjami rangi ustawowej[6]. Państwa sojuszu przyjęły na siebie wiele zobowiązań dotyczących wsparcia krajów rozwijających się, co zaowocowało ponownym ich zaangażowaniem jako uczestników współpracy rozwojowej. Jedną z nich była deklaracja zwiększenia pomocy do poziomu 0,33% DNB do 2015 roku[7]. Aktywnymi uczestnikami pomocy rozwojowej stały się organizacje pozarządowe. W reakcji na m.in. wojnę domową w Jugosławii oraz konflikty w dawnym Związku Radzieckim, w Europie Środkowej powstały liczne organizacje pozarządowe, zajmujące się pomocą humanitarną, z których najważniejsze to Polska Akcja Humanitarna (PAH) i czeska Fundacja People in Need (PIN)[8].

Wykres 1. ukazuje wysokość oficjalnej pomocy rozwojowej państw V4. Ich wydatki na ten cel są jedne z najniższych spośród państw OECD i Unii Europejskiej. Wyraźny wzrost nakładów nastąpił dopiero w 2004 r., kiedy to V4 przystępując do Unii Europejskiej, dokonały wpłaty składki członkowskiej, której część, została przeznaczona na działania z zakresu współpracy na rzecz rozwoju. Do tego czasu kwoty pomocowe nie przekroczyły kilkunastu

[4] P. Pavlik, op. cit., s. 36–37.
[5] B. Szent-Iványi, A. Tétényi, op. cit., s. 822.
[6] B. Jankowski, *Udział Polski w międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju*, Warszawa 2015, s. 138–139.
[7] O. Horký , S. Lightfoot, *From Aid Recipients to Aid Donors? Development Policies of Central and Eastern European States*, „Perspectives on European Politics and Society" 2012, t. 13 nr 1, s. 3.
[8] S. Grimm, A. Harmer, *Diversity in donorship: the changing landscape of official humanitarian aid. Aid donorship in Central Europe*, „HPG Background Paper" 2005, s. 8–9.

milionów dolarów. Ich szybki przyrost był kontynuowany do 2008 roku. Po tym roku państwa V4 odnotowały spadek pomocy będący wynikiem kryzysu gospodarczego. Ponownie zauważono wzrost pomocy po 2015 r. Pomimo stosunkowo dużej dynamiki nominalnego wzrostu, stosunek ODA do DNB jest wciąż niewielki i wynosi między 0,12% a 0,13% (średnia dla państw DAC OECD to 0,3%). Warto również dodać, że prawie 70% pomocy rozwojowej V4 przekazywana jest za pośrednictwem organizacji międzynarodowych, głównie Unii Europejskiej. Wyjątkiem są tu Węgry, które dzięki sukcesywnemu podnoszeniu wartości swojej pomocy, w ujęciu do dochodu narodowego brutto przekazują najwięcej ze wszystkich państw V4 (0,22% w 2019 r.) i jako jedyne z grupy przekazują więcej pomocy bezpośrednio do państw partnerskich niż do organizacji międzynarodowych.

Wykres 1. Oficjalna pomoc rozwojowa państw Grupy Wyszehradzkiej
(w mln USD wg cen bieżących)

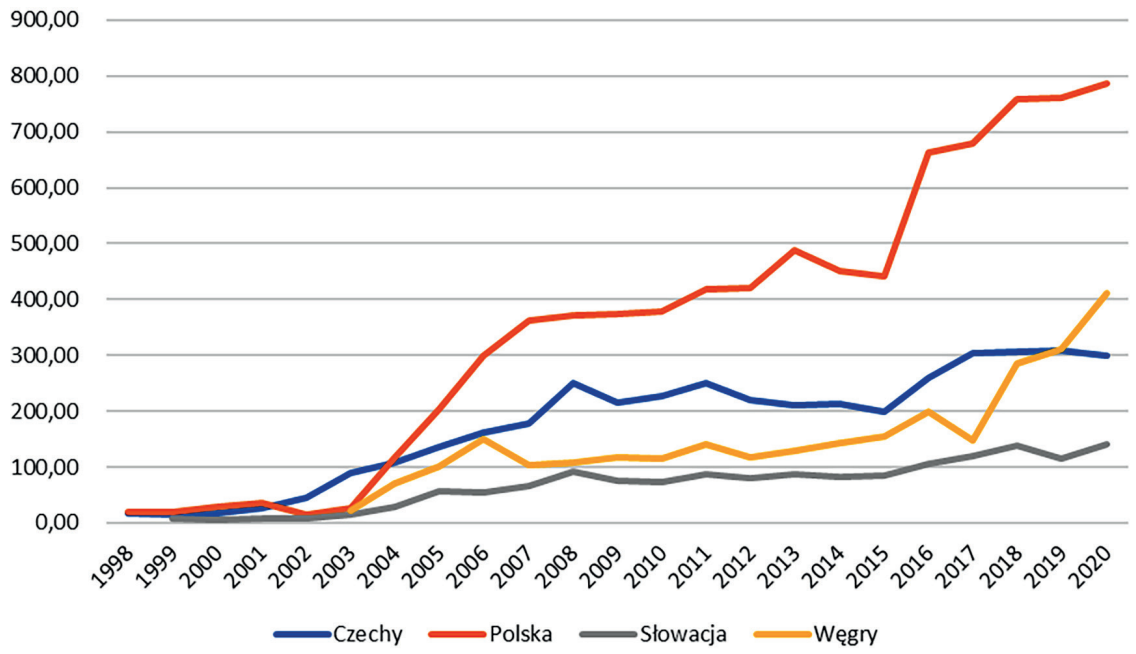

Źródło: OECD, *Total flows by donor (ODA+OOF+Private)* [*DAC1*], https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=TABLE1&lang=en# (dostęp: 6.01.2022).

Tabela 1. Charakterystyka oficjalnej pomocy rozwojowa państw Grupy Wyszehradzkiej

	Polska	Węgry	Słowacja	Czechy
ODA % DNB w 2019 r.	0,12%	0,22%	0,12%	0,13%
ODA 2019 r. (w USD)	761,03 mln	312,06 mln	115,77 mln	309,2 mln
ODA bilateralna w 2019 r. (w USD)	207,78 mln	159,13 mln	21,52 mln	95,85 mln
ODA multilateralna w 2019 r. (w USD)	553,25 mln	152,93 mln	94,24 mln	213,35 mln
Państwa priorytetowe	Białoruś, Gruzja, Mołdawia, Ukraina, Etiopia, Kenia, Liban, Palestyna, Senegal, Tanzania	Zachodnie Bałkany, Europa Wschodnia, Bliski Wschód i Afryka	Kenia Mołdawia Gruzja	Kraje priorytetowe: Bośnia i Hercegowina, Kambodża, Etiopia, Gruzja, Mołdawia, Zambia Kraje szczególne: Palestyna, Ukraina Kraje wycofywane: Kosowo, Mongolia, Serbia
Główni biorcy pomocy w 2019 r. (w USD)	Ukraina 81,41 mln Białoruś 39,14 mln Turcja 13,44 mln Tanzania 13,26 mln Mongolia 10,64 mln	Laos 17,22 mln Syria 10,33 mln Jordania 10,05 mln Uganda 8,18 mln Ukraina 7,86 mln	Kenia 2,58 mln Turcja 1,9 mln Ukraina 1,42 mln Serbia 1,38 mln Mołdawia 1 mln	Serbia 23,68 mln Kenia 5,31 mln Mołdawia 4,53 mln Bośnia i Hercegowina 4,45 mln Turcja 3,89 mln
Priorytety tematyczne	pokój, sprawiedliwość i silne instytucje; równe szanse; zdrowie; klimat i zasoby naturalne	rozwój instytucjonalny; zielony wzrost, ochrona środowiska i klimatu; rozwój ludzki	Priorytety sektorowe: dobrej jakości edukacja; dobre zdrowie; dobre rządy i budowanie społeczeństwa obywatelskiego; bezpieczeństwo żywnościowe i rolnictwo; infrastruktura i zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych; wsparcie tworzenia otoczenia rynkowego Tematy przekrojowe: Środowisko i zmiana klimatu; równość szans	dobre demokratyczne rządy; zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi; transformacja, gospodarcza i wzrost; rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich; integracyjny rozwój społeczny; priorytety przekrojowe

	Polska	Węgry	Słowacja	Czechy
Pomoc według regionów w 2019 r. (w USD)	Europa 137,46 mln Afryka 24,03 mln Ameryka 2,42 mln Azja 30,06 mln Niesprecyzowane 13,78 mln	Europa 24,16 mln Afryka 40,1 mln Ameryka 5,38 mln Azja 82,9 mln Niesprecyzowane 16 mln	Europa 7,5 mln Afryka 3,28 mln Ameryka 0,26 mln Azja 2,76 mln Niesprecyzowane 7,73 mln	Europa 45,4 mln Afryka 14,87 mln Ameryka 1,65 mln Azja 21,17 mln Niesprecyzowane 12,76 mln

Szczegółowe dane: Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, *Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023*, Bratysława 2019; Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic, *Development Cooperation Strategy of the Czech Republic 2018–2030*, Praga 2017; Ministry of Foreign Affairs and trade of Hungary, *Hungary's International Development Cooperation Strategy for the period of 2020–2025*; MSZ, *Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2021–2030. Solidarność dla rozwoju*, Warszawa 2020; OECD, *Aid (ODA) disbursements to countries and regions [DAC2a]*, https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TABLE2A# (dostęp 6.01.2022).

Państwa V4 mają podobne priorytety geograficzne i tematyczne. Ich charakterystykę przedstawiono w tabeli 1. Analizując ewolucję listy krajów priorytetowych można wskazać trzy podstawowe kierunki działania, będące efektem relacji historycznych oraz motywów ekonomicznych oraz politycznych. Pierwszą i najważniejszą grupę państw, do których kierowana jest pomoc rozwojowa stanowią kraje sąsiednie z Europy Wschodniej (inicjatywa Partnerstwa Wschodniego) lub Bałkanów. Otrzymują one około 30% rocznej ODA państw V4. Do drugiej grupy należą Irak i Afganistan, czyli państwa, w których państwa te były zaangażowane w misje stabilizacyjne, zaś współpraca rozwojowa stanowiła jeden z elementów. W związku z zakończeniem misji stabilizacyjnych i wycofaniem wojsk, państwa te straciły status priorytetowych parterów, a pomoc stopniowo była zmniejszana. Ostatnią grupę tworzą wybrane kraje najsłabiej rozwinięte, np. Autonomia Palestyńska lub Etiopia. W grupie tej występuje wiele państw z którymi V4 współpracowało przed 1989 r. w ramach RWPG[9].

Zgodnie z zaleceniami ONZ i OECD oficjalna pomoc rozwojowa powinna trafiać do najbiedniejszych krajów rozwijających się, zwłaszcza krajów afrykańskich. Rejon Afryki Subsaharyjskiej jest głównym kierunkiem środków przekazywanych przez Unię Europejską. Tymczasem państwa V4, koncentrują swoje działania głównie na państwach o niższych średnich dochodach. Afryka nigdy nie odgrywała istotnej roli w polityce zagranicznej tych państw, a tym samym zazwyczaj jest pomijana w programie pomocowym. Pomimo licznych obietnic i deklaracji, pomoc dla Afryki często nie wykracza poza retorykę. Sytuacja ta jest przejawem braku związków politycznych, historycznych i gospodarczych z tym regionem[10]. Należy jednak odnotować pewną poprawę w tym zakresie jaka ma miejsce w ostatnich latach. Państwa afrykańskie znajdują się na liście priorytetów wszystkich V4. W odpowiedzi na

[9] B. Jankowski, op. cit., s. 131–132; B Szent-Iványi, *The Visegrád Countries as Emerging Donors. Aid Allocation and Performance*, „DemNet Research Papers" brw, s. 4.

[10] D. Kopiński, *Visegrad countries' development aid to Africa: beyond the rhetoric*, „PCSA Working Papers Series" 2011, nr 4, s. 8–10; S. Lightfoot, *Enlargement and the Challenge of EU Development Policy*, „Perspectives on European Politics and Society" 2008, t. 9 nr 2, s. 135.

kryzys migracyjny państwa te odmówiły udziału w systemie alokacji migrantów, jednocześnie zadeklarowały wzrost pomocy dla państw Afryki.

Istnieje stosunkowo luźny związek pomiędzy listą krajów priorytetowych a tymi, które otrzymują najwięcej środków z pomocy dwustronnej. Znaczna jej część trafia do krajów o średnim poziomie rozwoju, co jest wynikiem motywów politycznych lub ekonomicznych. Pomoc państw V4 jest fragmentaryczna, mniej skuteczna i widoczna, bowiem wsparcie udzielane jest do kilkudziesięciu państw rocznie. W konsekwencji wiele państw otrzymuje ją w wysokości zaledwie kilkudziesięciu tysięcy dolarów, np. w 2019 r. Czechy udzieliły wsparcia wysokości 0,01 mln USD Sudanowi, Botswanie i Gabonowi, a Polska Botswanie, Gambii, Hondurasowi, Haiti, Kostaryce i Panamie. Jest to w dużej mierze wynik braku spójności między celami dyplomacji gospodarczej, promowanymi przez ministerstwa gospodarki, a polityką zagraniczną, określoną przez ministerstwo spraw zagranicznych[11].

Państwa V4 mają również podobną strategię sektorową. Pomimo stosunkowo licznych deklarowanych priorytetów tematycznych, szczególną rolę w programach współpracy rozwojowej V4 odgrywają zagadnienia demokratyzacji, praw człowieka oraz transformacji ustrojowej. Dziedziny te są szczególnie widoczne we wsparciu partnerów w Europie Wschodniej i Bałkanach. Ich wybór jest wynikiem przekonania o posiadaniu unikatowych doświadczeń, wynikających z przekształceń politycznych i gospodarczych zapoczątkowanych po 1989 r., a tym samym przewagi nad innymi donatorami. Przekonanie to zostało wzmocnione po Arabskiej Wiośnie Ludów, kiedy państwa V4 zaoferowały pomoc Afryce Północnej, np. Polska określiła Libię i Tunezję jako kraje priorytetowe[12].

[11] B. Jankowski, op. cit., s. 132–134.

[12] P. Kugiel, *The Development Cooperation Policies of Visegrad Countries – An Unrealised Potential*, „The Polish Quarterly of International Affairs" 2012, nr 4, s. 106–109.

Zmieniający się kontekst współpracy rozwojowej Unii Europejskiej

Unia Europejska kształtując założenia swojej polityki rozwojowej musi uwzględnić liczne zmiany jakie zaszły w jej otoczeniu, w szczególności w światowej gospodarce i relacjach międzynarodowych. Dotyczy to problemów globalnych, a także zmian, do jakich doszło w obrębie niej samej. Czynniki te ukazują w jakich warunkach będzie musiała funkcjonować oficjalna współpraca rozwojowa Unii Europejskiej, w szczególności wyzwania jakim będzie musiała sprostać.

Zmiany gospodarczego i politycznego układu sił, a w szczególności wzrost znaczenia wschodzących gospodarek o aspiracjach odgrywania większej roli w globalnym zarządzaniu, powodują, że Unia Europejska nie jest już jedynym, ani nawet najważniejszym partnerem wielu państw rozwijających się. Rola Stanów Zjednoczonych i Europy maleje, w efekcie zmierzamy w stronę wielobiegunowego świata. W ciągu ostatnich lata proces ten zdecydowanie przyśpieszył. Dynamika współpracy między krajami rozwijającymi się przebiega według innych zasad, przez co Unia Europejska traci możliwości kształtowania sytuacji wewnętrznej w krajach Południa. Rośnie znaczenie państw BRICS. Oferują one znaczącą pomoc finansową bez ingerowania w wewnętrzne sprawy poszczególnych państw. Szczególnie Chiny coraz aktywniej angażują się w relacje z państwami rozwijającymi się, oferując współpracę handlową oraz wsparcie polityczne i gospodarcze. Prezentują odmienną wizję rozwoju gospodarczego oraz ładu politycznego, stąd postrzegane są jako alternatywa wobec Unii Europejskiej. Wiele państw rozwijających się jest zainteresowana chińskim modelem gospodarczym, gdyż z jednej strony przynosi on znaczące efekty, zaś z drugiej nie ingeruje w sferę spraw wewnętrznych, stąd też nie stanowi zagrożenia dla wielu autorytarnych rządów[13].

[13] L. Mah, *Reshaping European Union development policy: collective choices and the new global order*, „Working Papers CEsA" 2014, nr 130, s. 9; B. Odén, L. Wohlgemuth, *European aid and development policies in a changing world. Some personal reflections*, „ECDPM Briefing Note" 2015, nr 76, s. 1; E. Pape, *An Old Partnership in a New Setting: ACP-EU Relations From a European Perspective*, „Journal of International Development" 2013, t. 25 nr 5, s. 729; S. Vaes, H. Huyse, *Development cooperation in 2020*, Leuven 2012, s. 17.

W obrębie państw rozwijających się zaszły znaczące zmiany. Grupa ta stała się bardziej zróżnicowana pod względem poziomu dochodu i wyników gospodarczych. Wiele z nich odnotowało w ostatnich latach zauważalny wzrost gospodarczy, stając się państwami o średnim dochodzie. Jeszcze niedawno optymistyczne szacowano, że w ciągu najbliższych dwóch dekad państwa nie należące do OECD będą stanowiły 60% światowego PKB[14]. W rezultacie dla wielu państw rozwijających się oficjalna pomoc rozwojowa odgrywa coraz mniejszą rolę w stymulowaniu ich gospodarek, ustępując swoim rozmiarem innym przepływom kapitałowym np. bezpośrednim inwestycjom zagranicznym i przekazom pieniężnym migrantów[15]. Niezbędne staje się dostosowanie narzędzi współpracy do nowych potrzeb oraz ich zróżnicowanie, tak aby lepiej uwzględnić ich kondycję społeczną i gospodarczą. Stąd w dyskusji na temat przyszłości współpracy rozwojowej, kładzie się nacisk na instrumenty wykraczające poza tradycyjną pomoc rozwojową np. stymulowanie inwestycji, handel td[16].

Z drugiej strony wiele państw rozwijających się zmaga się z silnymi konfliktami wewnętrznymi, niestabilnością polityczną i gospodarczą. Ubóstwo jest jednym ze źródeł zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego, sprzyjając radykalizacji społeczeństw, generując terroryzm, konflikty wewnętrzne lub migrację. W konsekwencji Unia Europejska musi wziąć pod uwagę pogorszenie bezpieczeństwa, zwłaszcza w swoim sąsiedztwie w Afryce Północnej i Bliskim Wschodzie. Współpraca rozwojowa może stanowić cenny instrument w rozwiązywaniu tych problemów. Rozwój i bezpieczeństwo są ze sobą ściśle powiązane. Uważa się, że bezpieczeństwo stanowi warunek niezbędny dla rozwoju gospodarczego[17]. Stanowisko to zostało wyraźnie podkreślone w nowej *Globalnej strategii na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej*[18]. Wątpliwość budzi nadmierna integracja celów polityki rozwojowej z polityką bezpieczeństwa i kontroli migracji, co może skutkować ograniczeniem środków. W ostatniej dekadzie powstało wiele instrumentów łączących rozwój i bezpieczeństwo. Szacuje się, że w latach 2001–2010 kwoty, łączące te dwa cele wyniosły 7,7 mld euro co stanowi około 10% środków pomocowych zarządzanych przez Komisję Europejską. Powyższe czynniki skutkują wykorzystaniem funduszy pomocowych do celów innych niż rozwój społeczny i gospodarczy[19].

---

[14] E. Lundsgaarde, *The future of European development aid*, „Futures" 2012, t. 44, nr 7, s. 706.

[15] B. Odén, L. Wohlgemuth, op. cit., s. 2–3.

[16] H. Janus, S. Klingebiel, S. Paulo, *"Beyond Aid" and the Future of Development Cooperation*, „Briefing Paper" 2014, nr 6, s. 1.

[17] M. di Ciommo, A. Sherriff, J. Bossuyt, *The dynamics of EU budget negotiations for external action. Towards a 'single' instrument?*, „Briefing Note" 2017, nr 99, s. 1.

[18] *Wspólna wizja, wspólne działanie: Silniejsza Europa Globalna strategia na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej*, 2016 https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_pl_.pdf (dostęp 9.01.2022).

[19] H. Merket, *The EU and the Security-Development Nexus: Bridging the Legal Divide*, „European Foreign Affairs Review" 2013 nr 18, s. 90–91; CONCORD, *Making the case for strong EU development cooperation budget in the next Multiannual Financial Framework*, „CONCORD Europe Position" 2017, s. 3.

Kolejnym czynnikiem który należy wziąć pod uwagę jest nowa agenda rozwoju. W 2015 r. na forum ONZ przyjęto rezolucję *Agenda na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030*, wyznaczając Cele Zrównoważonego Rozwoju (*Sustainable Development Goals*), które zastępują Milenijne Cele Rozwoju. Nowa agenda zawiera 17 celów i aż 169 zobowiązań. Jest przy tym szersza i ambitniejsza niż poprzednia, bowiem wykracza poza wąsko pojmowane zagadnienie ubóstwa, łącząc je z rozwojem społecznym i ochroną środowiska. Nowe cele kompleksowo obejmują wiele wyzwań współczesnego świata, od walki z ubóstwem i głodem, poprzez dobrą jakość edukacji, czystą i dostępną energię elektryczną, zrównoważone miasta, równość płci, ograniczenie nierówności, ochronę środowiska, zmiany klimatu, aż po pokój, sprawiedliwość oraz partnerstwo międzynarodowe[20]. Tym samym agenda obejmuje sprawy nie uwzględnione dotychczas bezpośrednio we współpracy rozwojowej. Jest przy tym znacznie bardziej uniwersalna. Dotyczy bowiem wszystkich państw, niezależnie od ich poziomu rozwoju. Donatorzy pomocy oraz biorcy mają takie same prawa i obowiązki w zakresie realizacji tych celów, co podważa tradycyjny podział na biorców i dawców. W końcu, agenda przewiduje większą rolę sektora prywatnego, zwłaszcza biznesu i społeczeństwa obywatelskiego[21].

Duże znaczenie dla rozmów o przyszłym kształcie współpracy rozwojowej Unii Europejskiej mają postanowienia Konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu z Paryża 2015 r. Celem konferencji było zawarcie powszechnego porozumienia w kwestii zmian klimatu między wszystkimi państwami świata. Po raz pierwszy osiągnięto globalny kompromis w sprawie ograniczenia zmian klimatu. Do głównych ustaleń porozumienia należy ograniczenie globalnego ocieplenia oraz zerowa emisja gazów cieplarnianych[22]. Jest to szczególnie istotne dla państw rozwijających się, gdyż te są szczególnie podatne na skutki zmian klimatu, takie jak susze, powodzie i inne klęski żywiołowe.

Ponadto należy wziąć pod uwagę postanowienia Trzeciej Międzynarodowej Konferencji w sprawie Finansowania Rozwoju z Addis Abeby z 2015 r. Zgromadziła ona przedstawicieli państw, organizacji międzynarodowych, biznesu i społeczeństwa obywatelskiego. Podjęto szereg inicjatyw w wielu dziedzinach takich jak: technologie, przedsiębiorczość, opodatkowanie i zmiany klimatu. Ponownie podjęto zobowiązanie zwiększania Oficjalnej Pomocy Rozwojowej, tak by osiągnąć 0,7% DNB, w tym 0,20% dla państw najsłabiej rozwiniętych[23].

Istotne zmiany zaszły również w obrębie Unii Europejskiej. Wejście w życie w grudniu 2009 r. Traktatu Lizbońskiego w istotny sposób wpływa na funkcjonowanie europejskiej współpracy rozwojowej. Utworzono nowe ramy prawne oraz instytucje, które mają na celu

---

[20] *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015*, A/RES/70/1.

[21] B. Venturi, M. Magro, *The EU and the Global Development Framework. A Strategic Approach to the 2030 Agenda*, „Documenti IAI" 2016, t. 16 (5), s. 3–5.

[22] *Porozumienie Paryskie: Ramowa konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu*, Dz.U. UE, L282/24 19.10.2016.

[23] *Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing for Development (Addis Ababa Action Agenda). Resolution adopted by the General Assembly on 27 July 2015*, A/RES/69/313.

podniesienie znaczenia Unii na arenie międzynarodowej oraz zapewnienie spójności jej polityki. W myśl Traktatu polityka Unii Europejskiej w dziedzinie współpracy rozwojowej jest prowadzona zgodnie z zasadami i celami Unii. Wśród nich znalazły się wspieranie pokoju i bezpieczeństwa, zrównoważonego rozwoju, eliminacja ubóstwa oraz ochrona praw człowieka. Za główny cel współpracy rozwojowej uznano wyeliminowania ubóstwa. Dodatkowo, podkreślona została konieczność zachowania spójności polityki rozwojowej z innymi politykami, gdyż cele tej współpracy muszą być uwzględnione we wszystkich działaniach, które mogą mieć wpływ na kraje rozwijające się. Traktat wprowadził też istotne reformy wewnętrzne, wzmacniając politykę zagraniczną. W następstwie przyjęcia Traktatu Lizbońskiego utworzono Europejską Służbę Działań Zewnętrznych oraz stanowisko Wysokiego Przedstawiciela Unii ds. Polityki Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, będącego jednocześnie wiceprzewodniczącym Komisji Europejskiej. Wdrożenie reformy instytucjonalnej z jednej strony wiąże się z nadziejami na poprawę funkcjonowania europejskiej polityki rozwojowej, w szczególności zwiększenia jej spójności i koordynacji, z drugiej strony jednak budzi obawy państw krajów rozwijających dotyczące instrumentalizacji pomocy rozwojowej oraz sporów kompetencyjnych[24].

Istotnym czynnikiem kształtującym współpracę rozwojową Unii Europejskiej jest także brexit. Wystąpienie Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej stwarza wiele niepewności co do przyszłości współpracy rozwojowej. Była ona jednym z najważniejszych aktorów kreujących politykę wspólnotową i trzecim największym (po Niemczech i Francji) płatnikiem netto do budżetu Unii Europejskiej. Odpowiadała również za 15% jedenastej edycji Europejskiego Funduszu Rozwoju. Wielka Brytania jest również jednym z ważniejszych parterów handlowych państw rozwijających się. Opuszczenie Unii, w szczególności utrata postanowień regulujących współpracę gospodarczą (generalny system preferencji celnych, umowy o wolnym handlu, umowy o partnerstwie gospodarczym), może oznaczać poważną perturbację dla wzajemnej wymiany handlowej. Dla państw rozwijających się może to oznaczać powstanie poważnych barier handlowych w dostępie do jednego z najważniejszych dla nich rynków zbytu. Szczególnie dotkliwe może to być dla państw najsłabiej rozwiniętych oraz państw uzależnionych od brytyjskiego rynku np. Belize (30% eksportu), Mauritius i Fidżi (po 20%)[25]. Brexit oznacza także, że Wielka Brytania stała się w niektórych dziedzinach konkurentem dla Unii Europejskiej np. w sferze inwestycji i wymiany handlowej[26].

Nie należy zapominać o kryzysie gospodarczym, który szczególnie dotknął strefę euro. Jest to istotny czynnik ograniczający ambicję Unii Europejskiej w zakresie realizacji jej pozycji i roli

[24] M. Nowik, *Wpływ Traktatu Lizbońskiego na kształt współpracy rozwojowej pomiędzy Unią Europejską a krajami AKP*, „Ekonomia Economics" 2011, nr 4 (16), s. 428–433.

[25] M Mendez-Parra., P. Papadavid, D.W te Velde., *Brexit and development How will developing countries be affected?*, „Overseas Development Insitute Briefing" 2016, s. 2–5; S. Price, *Brexit, Development Aid, and the Commonwealth*, „The Round Table" 2016, t. 105 nr 5, s. 499–507.

[26] J. Czerep, *Zmiany w polityce brytyjskiej wobe Afryki po brexicie*, „Biuletyn PISM" 14 lutego 2020, nr 24 (1956), s. 2.

międzynarodowej. Powyżej zarysowane wyzwania oraz ambitne cele wymagają znaczących nakładów finansowych. Tymczasem w wyniku kryzysu gospodarczego większość państw członkowskich wykazuje tendencję do obcinania lub zamrażania wydatków, także z zakresu polityki rozwojowej[27]. Niejednokrotnie stanowiło to istotny problem. Przykładowo, w ramach prac nad jedenastą edycją Europejskiego Funduszu Rozwoju, Komisja Europejska przedstawiała liczne propozycje zakładające wzrost pomocy, jednak żadna z nich nie została przyjęta przez państwa członkowskie. Większość państw opowiadało się za obniżeniem unijnych wydatków. W liście adresowanym do przewodniczącego Barosso przywódcy Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji, Holandii i Finlandii zaznaczyli, że wyzwaniem dla Unii Europejskiej nie jest „wydawanie więcej, lecz lepiej"[28].

Najnowszym czynnikiem kształtującym współpracę rozwojową jest pandemia COVID-19. Państwa rozwijające się w największym stopniu odczują jej długofalowe skutki społeczne i gospodarcze. Zburzyła ona pozytywne prognozy dla światowej gospodarki, pogłębiła nierówności oraz ubóstwo. OECD szacuje, że światowe PKB skurczyło się w 2020 r. o 4,5%, PKB Afryki o 3%, Ameryki Łacińskiej 5%, Bliskiego Wschodu i Azji Środkowej o 6%. Bank Światowy szacuje, że od 88 mln do 115 mln ludzi zostało zepchniętych poniżej międzynarodowej granicy ubóstwa tj. 1,90 USD dziennie, a kolejne od 170 mln do 220 mln ludzi żyje za mniej niż 3,2 USD dziennie[29]. W 2020 r. pandemia spowodowała likwidację 114 mln miejsc pracy na świecie oraz spadek średnich zarobków pracowników w 90% państw rozwijających się. Dalszy jej przebieg w państwach rozwijających się może skutkować poważnym kryzysem humanitarnym, a przez to może prowadzić do destabilizacji politycznej i presji migracyjnej. Jest to także okazja dla konkurentów Unii Europejskiej, takich jak Chiny i Rosja, aby wykorzystując pomoc w walce z pandemią zwiększyć swoje wpływy w państwach rozwijających się[30].

---

[27] U. Kilnes, *Billions less for development? Analysing drivers and consequences of possible 'zero growth' scenarios for the 11th European Development Fund 2014 – 2020*, „Briefing Note" 2012, nr 35, s. 2.

[28] M. Gavas, *Replenishing the 11th European Development Fund*, „Background Note" 2012, s. 2.

[29] OECD, *Development Co-operation Report 2020: Learning from Crises, Building Resilience*, Paryż 2020, s. 52.

[30] P. Kugiel, *Wpływ pandemii COVID-19 na państwa rozwijające się – ryzyko rosnących podziałów*, „Biuletyn PISM" 10 listopada 2020, nr 189 (2387), s 1.

Potencjalne kierunki zmian w polityce rozwojowej Unii Europejskiej

Unia Europejska brała aktywny udział w opracowaniu *Agendy 2030*, stąd przyjęła jej uchwalenie z pełnym zadowoleniem, uznając ją za w pełni zgodną ze swoimi wartościami. Ambicją UE jest pełnienie roli prekursora w jej realizacji. Zrównoważony rozwój jest bowiem jedną z traktatowych zasad Unii oraz jej celów w zakresie działań zewnętrznych. Jednak realizacja nowej agendy rozwojowej może stanowić znaczące wyzwanie. Musi ona zostać uwzględniona we wszystkich politykach wewnętrznych i zewnętrznych. W wymiarze zewnętrznym polityka rozwojowa odegra główną rolę w jej realizacji. Dlatego też przyjęto *Nowy europejski konsensus w sprawie rozwoju*. W dokumencie podkreślono konieczność rozwijania innowacyjnej współpracy z bardziej zaawansowanymi państwami rozwijającymi się, w tym także współpracę w dziedzinach innych niż finansowe, gdyż często nie potrzebują one preferencyjnych form wsparcia. Państwa te mają duże znaczenie dla Unii Europejskiej. Z jednej strony są stabilizatorami swoich regionów oraz cennymi parterami handlowymi, zaś z drugiej, ze względu na duży wpływ na globalne dobra publiczne i wyzwania mają kluczowe znaczenie dla realizacji Agendy 2030[31].

Ambitne założenia współpracy rozwojowej wymagają m.in. odpowiednich zasobów finansowych. 17 grudnia 2020 r. Rada przyjęła rozporządzenie określające wieloletnie ramy finansowe UE na lata 2021 – 2027 w wysokości 1074,3 mld euro (według cen z 2018 r.). Środki przeznaczone na działania zewnętrzne wynoszą 98,4 mld euro (Dział VI – Sąsiedztwo i Świat), co stanowi około 9,2% kwoty przewidzianej w perspektywie finansowej. Jest to tylko nieznacznie więcej niż w poprzednich ramach finansowych oraz znacznie mniej niż proponowała Komisja Europejska w komunikacie z lutego 2018 r., która zasugerowała wzrost finansowania instrumentów zewnętrznych powyżej kwoty 100 mld[32].

---

[31] *Wspólne oświadczenie Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie, Parlamentu Europejskiego i Komisji: Nowy konsensus europejski w sprawie rozwoju – nasz świat, nasza godność, nasza przyszłość*, Dz.U. UE. C210 30 czerwca 2017, s. 19–20.

[32] Komisja Europejska, *Komunikat Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej i Rady: Nowe, nowoczesne wieloletnie ramy finansowe dla Unii Europejskiej, która skutecznie realizuje swoje priorytety po 2020 r.*, COM(2018) 98 final, Bruksela 14.2.2018, s. 17.

Najistotniejszą zmianą jest powołanie nowego Instrumentu Sąsiedztwa, Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej (*Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument* – NDICI) w wysokości 70,8 mld euro, który zastępuje kilka poprzednich instrumentów geograficznych i tematycznych[33]. Dodatkowo, ramy finansowe przewidują pomoc humanitarną w wysokości 10,3 mld euro. Zdaniem KE powołanie tak szerokiego instrumentu pozwoli zwiększyć elastyczność, spójność i widoczności działań UE. NDICI obejmuje komponent: geograficzny (53,805 mld euro), tematyczny (5,665 mld euro), szybkiego reagowania (2,835 mld euro) oraz rezerwę (8,495 mld euro). Komponent geograficzny ma na celu wzmocnienie współpracy z krajami partnerskimi z Europy, Afryki, Ameryki, Azji i Pacyfiku. Komponent tematyczny obejmuje zagadnienia: praw człowieka i demokracji, organizacji społeczeństwa obywatelskiego, stabilność i pokój oraz wyzwania globalne. „Szybkie reagowanie" to środki zarezerwowane na zapobieganie konfliktom, zarządzanie powstałymi kryzysami i działania na rzecz pokoju. Pozostałe środki to rezerwa, którą w zależności od potrzeby można rozdzielić między pozostałe komponenty. 93% NDICI ma spełniać kryteria oficjalnej pomocy rozwojowej[34].

Obok wysokości pomocy rozwojowej, ważną kwestią jest także sposób jest dystrybucji. Dotychczasowe instrumenty finansowania działań zewnętrznych były postrzegane jako skomplikowane i czasochłonne w zarządzaniu. Krytycy podkreślali, że działaniom zewnętrznym UE brakuje podejścia strategicznego. Celem reformy instrumentów finansowych jest uproszczenie, w tym także ograniczenie ich liczby, co umożliwi zwiększenie wydajności i skuteczności pomocy. Dlatego zalecano się m.in. powołanie instrumentu, którego wydatki byłyby całkowicie kwalifikowane jako ODA oraz oddzielnego instrumentu pomocy humanitarnej[35]. Uproszczenie instrumentów osiągnięto poprzez włączenie Europejskiego Funduszu Rozwoju (EDF) do budżetu unijnego oraz jego połączenie z Instrumentem Współpracy Rozwojowej. Dyskusja na ten temat toczyła się od początku lat 70. XX w. Ze względów historycznych i politycznych EDF funkcjonował poza budżetem unijnym. Jego specjalny charakter był zrozumiały w chwili powstania w 1958 r., jednak obecnie nie ma ku temu wystarczających przesłanek, zwłaszcza, że różnice między pomocą z EDF a budżetem unijnym uległy w większości zatarciu[36].

Problem z mobilizacją odpowiednich zasobów finansowych oraz zróżnicowanie państw rozwijających się wymusza modyfikację zasad współpracy. Aby zaangażowanie Unii Europejskiej w działania na rzecz rozwoju było skuteczne, musi ono być zróżnicowane tak aby w szerszy

[33] NDICI zastępuje dotychczasowe: Europejski Instrument Sąsiedztwa (ENI), Instrument finansowania współpracy na rzecz rozwoju (DCI), Europejski Instrument na rzecz Wspierania Demokracji i Praw Człowieka (EIDHR) oraz pozabudżetowy Europejski Fundusz Rozwoju (EDF).

[34] V. Lilyanova, *Neighbourhood and the world Heading 6 of the 2021–2027 MFF*, „European Parliamentary Research Service" 2021, s. 6–9.

[35] CONCORD, op. cit., s. 8; M. di Ciommo, A. Sherriff, J. Bossuyt, op. cit., s. 7; OXFAM, *Development and humanitarian funding in the post-2020 EU Multiannual Financial Framework*, „Oxfam Policy Papers" 2018, s. 5–6, 11–12.

[36] M. Gavas, op. cit., s. 1; J. Mackie, H. Klacert, F. Aggad, *Bridging the credibility gap Challenges for ACP-EU relations in 2011*, „Policy and Management Insights" 2010, nr 2, s. 8.

sposób uwzględniać możliwości, potrzeby i problemy różnych grup państw rozwijających się. Przejawem tego podejścia jest przyjęcie *Programu działań na rzecz zmian*. Zakłada on priorytetowe traktowanie państw najuboższych, wrażliwych gospodarczo oraz o ograniczonych perspektywach rozwoju długookresowego. Pomoc finansowa powinna być wydatkowana w oparciu o analizę potrzeb, zdolności państw rozwijających się do generowania własnych zasobów finansowych, wydajności w realizacji pomocy oraz jej potencjalnych skutków. Dla części państw rozwijających się oznacza to wycofanie pomocy w formie dotacji. Komisja proponuje im zróżnicowanie formy współpracy: pomoc techniczną, kredyty preferencyjne oraz współpracę handlową[37].

Komisja Europejska konsekwentnie obniża wsparcie dla biorców klasyfikowanych wśród państw o średnich dochodach. Część obserwatorów uważa nawet, że w dalszej perspektywie możliwe jest całkowite wstrzymanie pomocy finansowej dla części państw rozwijających się[38]. Jednocześnie Unia Europejska przyjęła szereg strategii regionalnych (dotyczących np. Karaibów, Pacyfiku) i subregionlnych (np. Róg Afryki, Sahel) wyznaczających zasady współpracy, w tym również współpracy rozwojowej[39].

Należy także pamiętać o negatywnych konsekwencjach tego działania. Krytycy nowych założeń unijnej polityki rozwojowej wskazują na ich nieadekwatność. Według kryteriów opracowanych przez Bank Światowy w państwach o średnich dochodach żyje zdecydowana większość ludzi ubogich, bowiem aż 81%. Wiele z tych państw, pomimo stosunkowo dobrych wskaźników ekonomicznych, jest podatna na wstrząsy. Z kolei państwa najsłabiej rozwinięte mają zazwyczaj niską wydajność i zdolność do skutecznego wykorzystania środków, co może ograniczyć skuteczność pomocy. W konsekwencji, pomimo deklarowanego nacisku na likwidację ubóstwa, cel ten może być tylko częściowo osiągnięty[40].

Zmiany nie ominęły także współpracy Unii Europejskiej z państwami Afryki, Karaibów i Pacyfiku (AKP). W komunikacie w 2016 r. przedstawiono możliwe warianty współpracy oraz preferencje w tym zakresie. Pierwszy z możliwych wariantów zakładał rezygnację z zawarcia nowej umowy oraz dalszej współpracy w dotychczasowej formie. Wówczas relacje z państwami AKP jako całością miałyby zostać zastąpione bardziej efektywną współpracą z poszczególnymi grupami regionalnymi lub koncentracją na wybranych zagadnieniach i najbardziej potrzebujących państwach. Drugi wariant zakładał przedłużenie obowiązywania Umowy z Kotonu po dokonaniu jej przeglądu i aktualizacji. Taki wariant współpracy nie zapewniłby niezbędnej

[37] Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Zwiększanie wpływu unijnej polityki rozwoju – Program działań na rzecz zmian*, KOM(2011) 637 wersja ostateczna, Bruksela 13.10.2011, s. 5–12.

[38] A. Herrero, A. Knoll, C. Gregersen, W. Kokolo, *Implementing the Agenda for Change, An independent analysis of the 11th EDF programming: key findings*, „Briefing Note" 2015, nr 77, s. 19.

[39] M. Carbone, *Rethinking ACP-EU Relations After Cotonou: Tensions, Contradictions, Prospects*, „Journal of International Development" 2013, t. 25 nr 5, s. 750.

[40] S. Herbert, *Reassessing aid to middle-income countries: the implications of the European Commission's policy of differentiation for developing countries*, „Working Paper" 2012, nr 349, s. 8–10; M. Markova, *Scientific or political? Options for the 11th European Development Fund allocation method*, „Background Note" 2013, s. 11.

spójności oraz nie wykorzysta walorów rosnącego regionalizmu w państwach AKP. Ostatni wariant współpracy zakładał zawarcie umowy ramowej z całą grupą państw AKP oraz umów szczegółowych z poszczególnymi jej regonami. Umowa ramowa wyznaczałaby ogólne założenia i cele współpracy, zaś umowy regionalne szczegółowe przepisy z zakresu współpracy politycznej, gospodarczej i rozwojowej, dostosowane do potrzeb i specyfiki poszczególnych regionów[41].

Oficjalne negocjacje dotyczące przyszłości współpracy rozpoczęły się we wrześniu 2018 r. Ostatecznie 15 kwietnia 2021 r. nowa umowa została parafowana i oczekuje na oficjalne podpisanie. Umowa składa się z części ogólnej regulującej podstawowe zasady i obszary współpracy oraz trzech protokołów regionalnych, poświęconych każdemu z regionów AKP. Nowa umowa jest bardzo szeroka, obejmuje rozbudowaną listę obszarów współpracy, w tym dialog polityczny, współpracę handlową, finansową i techniczną, migrację, postanowienia dot. walki z przestępczością zorganizowaną i narkotykami. Efektem tego jest dość długi i enumeratywny tekst, z którego trudno wyłuskać priorytety. W wyniku likwidacji Europejskiego Funduszu Rozwoju i zawarcia Umów o Partnerstwie Gospodarczym, postanowienia dotyczące współpracy finansowej i handlowej są bardzo ogólnikowe. Nowa umowa kładzie szczególny nacisk na polityczne aspekty współpracy, takie jak bezpieczeństwo i migracja. W ten sposób Unia Europejska osiągnęła swój podstawowy cel jakim była regionalizacja współpracy oraz skupiła się na problemach najistotniejszego regionu AKP, jakim jest Afryka[42].

---

[41] *Wspólny Komunikat do Parlamentu Europejskiego i Rady: Odnowione partnerstwo z krajami Afryki, Karaibów i Pacyfiku*, Strasburg 22.11.2016 JOIN(2016) 52 final, s. 29–30; P. Kugiel, D. Wnukowski, *Przyszłość partnerstwa UE–AKP po 2020 r. – perspektywa Polski*, Warszawa 2015, s. 38–40.

[42] J.C. Boidin, *ACP-EU relations: The end of preferences? A personal assessment of the post-Cotonou Agreement*, „ECDPM Discussion Paper" 2020, nr 289, s. 3–5.

Podsumowanie: wyzwania i szanse dla państw V4

Zmiany jakie zachodzą w międzynarodowej współpracy rozwojowej, a zwłaszcza te dotyczące polityki Unii Europejskiej stawiają przed państwami grupy Wyszehradzkiej szereg wyzwań. Jedną z możliwych odpowiedzi na nie jest zachowanie dotychczasowej polityki rozwojowej w niezmienionej formie. Pomimo deklarowanej chęci realizacji celów zrównoważonego rozwoju, państwa V4 nie mają obowiązku faktycznego ich wykonania. Taka sytuacja nie pociągnie negatywnych konsekwencji prawnych, gdyż międzynarodowe zobowiązania z zakresu współpracy rozwojowej mają jedynie charakter miękkiego prawa. Nie byłoby to pierwsze nie zrealizowane deklaracje państw V4 dotyczące pomocy rozwojowej (np. zobowiązanie dotyczące wysokości pomocy). Z jednej strony umożliwiłoby to skupienie się na realizacji własnych celów politycznych wobec Europy Wschodniej i Bałkanów, a także pewne oszczędności finansowe, gdyż nie byłoby potrzeby zwiększenia wysokości pomocy. Taki wariant z pewnością oznaczałby marginalizację głosu V4 w kwestii będącej jednym z kluczowych elementów stosunków międzynarodowych. W szczególności byłoby to negatywne dla wizerunku V4 oraz ich pozycji w Unii Europejskiej, dla której współpraca rozwojowa jest jednym z najważniejszych elementów polityki zagranicznej. Osłabiłoby to także kontakty grupy z państwami rozwijającymi się. Brak solidarności z nimi oraz obojętność wobec starań Unii Europejskiej, utrudniłby również przekonanie państw z Europy Zachodniej do większego zaangażowania w projekty V4.

Pomoc rozwojowa jest uważana za instrument polityki zagranicznej, przy pomocy którego donatorzy budują swój pozytywny wizerunek, kształtują stabilność i bezpieczeństwo regionalne, wspierają proces demokratyzacji oraz przychylne sobie elity, a także stymulują kontakty gospodarcze[43]. Państwa V4 dostrzegają jej potencjał jako narzędzia do realizacji celów swojej polityki zagranicznej. Wprost piszą o tym Węgry, które w *Strategii Międzynarodowej Współpracy Rozwojowej na lata 2020–2025*, wśród celów wymieniają wzmocnienie swojej

[43] G. Olsen, *The EU's development policy: Shifting priorities in a rapidly changing world*, [w:] *Perspectives on European Development Co-operation*, red. P. Hoebink, O. Stokke, London 2005, s. 594; B Szent-Iványi, op. cit., s. 5.

roli na arenie międzynarodowej i pobudzenie wzajemnie dobrze prosperujących partnerstw gospodarczych[44]. Dlatego też bardziej prawdopodobna wydaje się decyzja zakładająca szersze zaangażowanie w realizację nowej agendy rozwojowej[45]. Taki scenariusz wymusza wprowadzenie szeregu zmian, na które państwa V4 wydają się niegotowe.

Niewątpliwie jednym z największych wyzwań z jakimi muszą zmierzyć się państwa V4 jest brak dostatecznej woli politycznej. Część elit politycznych postrzega współpracę rozwojową bardziej w kategoriach niechcianych zobowiązań wynikających z członkostwa w organizacjach międzynarodowych, np. UE i OECD, a nie jako instrument samodzielnego kształtowania polityki zagranicznej państwa. W efekcie współpraca rozwojowa zajmuje drugorzędne miejsce w polityce zagranicznej prawie wszystkich państw V4. Z brakiem woli politycznej wiąże się z ograniczona świadomości społeczna, niewielkie zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego oraz braki w wiedzy o zagrożeniach wynikających z problemów globalnych takich jak ubóstwo czy zmiany klimatu. Opinia społeczna V4 wciąż postrzega swoje państwa jako uboższe i borykające się z wieloma problemami gospodarczymi i społecznymi. W efekcie, politycy obawiając się braku zrozumienia ze strony społeczeństw, nie ryzykują podjęcia decyzji o prowadzeniu bardziej aktywnej polityki rozwojowej. Z brakiem woli politycznej wiąże się brak wiedzy i zdolności administracyjnych. Personel V4 pracując przy realizacji polityki współpracy rozwojowej jest nieporównywalnie mniejszy niż w państwach Europy Zachodniej. Braki kadrowe pogłębia częsta rotacja pracowników. W efekcie brakuje doświadczenia, wiedzy i pamięci instytucjonalnej[46].

Państwa V4 powinny rozważyć opracowanie nowych zagadnień tematycznych oraz listy krajów priorytetowych. W szczególności należy zadać pytanie czy V4 prawidłowo zidentyfikowały i zrozumiały swoją przewagę komparatywną? Wybór specjalizacji przez państwa V4 budzi kontrowersje. Po pierwsze, wydaje się być zbyt pochopny i nieprzemyślany. W konsekwencji brakuje spójnej koncepcji implementacji założeń na cele operacyjne. Po drugie, wybrane dziedziny w nieznaczny sposób przyczyniają się do rozwoju, zwalczania ubóstwa i poprawy sytuacji społeczeństwa krajów rozwijających się. Istnieje tylko pośredni związek między tymi sektorami a rozwojem gospodarczym i społecznym[47]. Dodatkowo, należy również wziąć pod uwagę, że państwa rozwijające się mogą nie być zainteresowane transformacją gospodarczą i polityczną. Po trzecie, brakuje dowodów na przekazywanie doświadczeń transformacyjnych. Ondrej Horky nazywa je wręcz „mitem". Koncepcja transformacji ustrojowej jest bardziej elementem retoryki, ukrywającym interesy narodowe[48]. Warto podkreślić, że państwa V4 są

---

[44] Ministry of Foreign Affairs and trade of Hungary, *Hungary's International Development Cooperation Strategy for the period of 2020–2025*, s. 3.

[45] P. Kugiel, *Cele zrównoważonego rozwoju: nowa agenda pomocy międzynarodowej po 2015 r.*, „Biuletyn PISM" 18 września 2015, nr 80 (1317), s. 2.

[46] S. Lightfoot, op. cit., s. 130–131; B. Szent-Iványi, A. Tétényi, op. cit., s. 829.

[47] B. Jankowski, op. cit., s. 75; P. Kugiel, *The Development Cooperation*..., s. 116.

[48] O. Horký, *The Transfer of the Central and Eastern European 'Transition Experience' to the South: Myth or Reality?*, „Perspectives on European Politics and Society" 2012, t. 13 nr 1, s. 27.

coraz bardziej świadome tego, że wyczerpały swoje możliwości w dziedzinie transformacji politycznej i próbują zdefiniować w swoich dokumentach strategicznych nowe sektory, w których mogłyby realizować programy pomocowe, zgodnie z celami zrównoważonego rozwoju oraz innymi zobowiązaniami międzynarodowym. Dla państw rozwijających się, zwłaszcza Afryki Subsaharyjskiej, bardziej interesujące wydają się doświadczenia państw V4 w dziedzinie np. edukacji, rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich. Mają one pozytywne efekty współpracy w tych dziedzinach z państwami rozwijającymi się sięgające jeszcze czasów komunistycznych. Długofalowe skupienie się na tych obszarach może także ułatwić zaangażowanie sektora prywatnego we współpracę rozwojową.

Państwa V4 powinny również rozważyć modyfikację i zmniejszenie listy swoich krajów priorytetowych. Obecne są niewspółmiernie duże w stosunku do małych zasobów finansowych, efektem czego jest rozdrobnienie i niewidoczność państw V4 jako dawców pomocy. Sugerowane jest wybranie grupy 2–3 państw Afryki, na których skupiłyby swoje realne wysiłki i zasoby, jednocześnie wycofując się z innych państw kontynentu gdzie podejmowane działania mają charakter często symboliczny. Podstawą do ich wyboru powinny być: poziom ich demokracji, przestrzeganie praw człowieka, poziom ubóstwa, wskaźniki rozwoju ludzkiego oraz więzy historyczne oraz współczesne (np. posiadanie przedstawicielstwa dyplomatycznego). Proces ten można już zaobserwować w ostatnich dokumentach strategicznych przyjętych przez te kraje. Państwa V4 nie mają jednak wizji swoich relacji z państwami Afryki, w efekcie ich działania mają bardzo ograniczony i wyrywkowy charakter. Pomimo, tego, że większość V4 wymienia wśród swoich priorytetów państwa afrykańskie, to w praktyce są zmarginalizowane[49]. Szansą na odwrócenie tej tendencji jest wzrost aktywności dyplomacji państw V4 w Afryce, w szczególności poprzez spotkania bilateralne oraz przyjęcie programów aktywizacji wymiany handlowej jak np. polski program „GoAfrica" oraz węgierski „Opening to the South"[50].

Państwa V4 powinny podjąć wysiłek zwiększenia nakładów finansowych na pomoc rozwojową. Częściowo będzie to efektem m.in. wzrostu składki członkowskiej jako konieczności uzupełnienia brakujących środków, będący efektem wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej[51]. Dzięki temu dojdzie do wzrostu multilateralnej pomocy rozwojowej, na którą państwa V4 nie mają wpływu. Ich polityka jest silnie kształtowana przez proces ich integracji i członkostwo w Unii Europejskiej. Prawie 70% ODA państw V4 jest dystrybuowana za pośrednictwem struktur unijnych. Pomimo tak dużego znaczenia Unii Europejskiej, państwa V4 są niemal

[49] K. Zajączkowski, *Opportunities for Central-European countries in the African policy of the EU and the possibility of the reinforced participation of their companies in the implementation of EU Development Aid Schemes in Sub-Saharan Africa*, Analysis prepared for the Ministry of Foreign Affairs Republic of Poland, Warszawa 2013, s. 4–5.

[50] S. Cibian, *Central and Eastern Europe and Sub-Saharan Africa Prospects for Sustained Re-engagement*, „Research Paper" 2017, s. 12.

[51] P. Kugiel, *Polityka współpracy rozwojowej UE w wieloletnich ramach finansowych po 2020 r.*, „Biuletyn PISM" 22 lutego 2018 nr 33 (1606), s. 2.

niewidoczne na gremiach opracowujących założenia jej polityki. Dlatego konieczne jest zwiększenie aktywność na forach unijnych decydujących o współpracy rozwojowej. Sugerowane jest także zwiększenie środków przeznaczonych na pomoc bilateralną. Z państw V4 jedynie Węgry opracowały wiarygodną i realizowaną strategię, dzięki czemu w ujęciu do DNB przekazują najwięcej pomocy i dążą do osiągnięcia pomocy na poziomie 0,25% ODA/GNB do 2025 r[52].

Szansą na przezwyciężenie części z powyższych problemów jest utworzenie przez państwa V4 wspólnego programu pomocowego. Przy większej współpracy, działania V4 mogłyby być bardziej skuteczne, a ich pozycja silniejsza[53]. Państwa V4 mogą szukać inspiracji m.in. w programie państw Skandynawskich Nordic+, a także w Visegrad 4-Eastern Partnership Programme (V4EaP) uruchomionym przez Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki. Państwa V4 zorganizowały również też kilka wspólnych projektów np. w 2011 r. w Mołdawii, w 2018 r. w Kenii oraz Polska i Węgry w 2018 r. w Syrii. Państwa V4 powinny szukać możliwości realizacji wspólnych projektów w krajach, w których mają wspólne interesy. Przeszkodą do realizacji wspólnych przedsięwzięć jest brak wzajemnego zaufania, w szczególności niechęć części państw V4 wobec aspiracji Polski do bycia liderem grupy. Państwom V4 nie udało się również wypracować wspólnego stanowiska w sprawie wielu zagadnień podejmowanych przez UE np. negocjacji z państwami grupy AKP[54].

[52] Ministry of Foreign Affairs and trade of Hungary, *Hungary's International Development Cooperation Strategy for the period of 2020–2025*, s. 3.

[53] Zajączkowski, op. cit., s. 4.

[54] P. Kugiel, *The Development Cooperation*..., s. 114–115, 118; O. Chmiel, *The Engagement of Visegrad Countries in EU-Africa Relations*, „Discussion Paper" 2018, nr 24, s. 14–15, 27–30; V. Jóźwiak, *Polityka rozwojowa państw Grupy Wyszehradzkiej na Bliskim Wschodzie i w Afryce*, „Biuletyn PISM" 21 lutego 2020, nr 29 (1961), s. 1–2.

Bibliografia

Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing for Development (Addis Ababa Action Agenda). Resolution adopted by the General Assembly on 27 July 2015. A/RES/69/313.

Boidin J.C., *ACP-EU relations: The end of preferences? A personal assessment of the post-Cotonou Agreement*, „ECDPM Discussion Paper" 2020 no 289, s. 1–10.

Carbone M., *The European Union and International Development*, Londyn 2007.

Carbone M., *Rethinking ACP-EU Relations After Cotonou: Tensions, Contradictions, Prospects*, „Journal of International Development" 2013, t. 25 nr 5, s. 742–756.

Chmiel O., *The Engagement of Visegrad Countries in EU-Africa Relations*, „Discussion Paper" 2018, nr 24, s. 1–41.

Czerep J., *Zmiany w polityce brytyjskiej wobe Afryki po brexicie*, „Biuletyn PISM" 14 lutego 2020 nr 24 (1956), s. 1–2.

Cibian S., *Central and Eastern Europe and Sub-Saharan Africa Prospects for Sustained Re-engagement*, „Research Paper" 2017, s. 1–31.

Di Ciommo M., Sherriff A., Bossuyt J., *The dynamics of EU budget negotiations for external action. Towards a 'single' instrument?*, „Briefing Note" 2017 nr. 99, s. 1–13.

CONCORD, *Making the case for strong EU development cooperation budget in the next Multiannual Financial Framework*, „CONCORD Europe Position" 2017, s. 1–11.

Gavas M., *Replenishing the 11th European Development Fund*, „Background Note" 2012, s. 1–8.

Grimm S., Harmer A., *Diversity in donorship: the changing landscape of official humanitarian aid. Aid donorship in Central Europe*, „HPG Background Paper" 2005, s. 1–13.

Herbert S., *Reassessing aid to middle-income countries: the implications of the European Commission's policy of differentiation for developing countries*, „Working Paper" 2012, nr 349, s. 1–21.

Herrero A., Knoll A, Gregersen C., Kokolo W., *Implementing the Agenda for Change, An independent analysis of the 11th EDF programming: key findings*, „Briefing Note" 2015, nr. 77, s. 1–13.

Horký O., Lightfoot S., *From Aid Recipients to Aid Donors? Development Policies of Central and Eastern European States*, „Perspectives on European Politics and Society" 2012, t. 13 nr. 1, s. 1–16.

Horký O., *The Transfer of the Central and Eastern European 'Transition Experience' to the South: Myth or Reality?*, „Perspectives on European Politics and Society" 2012, t. 13 nr. 1, s. 17–32.

Jankowski B., *Udział Polski w międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju*, Warszawa 2015.

Janus H., Klingebiel S., Paulo S., *"Beyond Aid" and the Future of Development Cooperation*, „Briefing Paper" 2014 nr. 6, s. 1–4.

Jóźwiak V., *Polityka rozwojowa państw Grupy Wyszehradzkiej na Bliskim Wschodzie i w Afryce*, „Biuletyn PISM" 21 lutego 2020, nr 29 (1961), s. 1–2.

Kilnes U., *Billions less for development? Analysing drivers and consequences of possible 'zero growth' scenarios for the 11th European Development Fund 2014 – 2020*, „Briefing Note" 2012, nr 35, s. 1–8.

Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Zwiększanie wpływu unijnej polityki rozwoju – Program działań na rzecz zmian*, KOM(2011) 637 wersja ostateczna, Bruksela 13.10.2011.

Komisja Europejska, *Komunikat Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej i Rady: Nowe, nowoczesne wieloletnie ramy finansowe dla Unii Europejskiej, która skutecznie realizuje swoje priorytety po 2020 r.*, COM(2018) 98 final, Bruksela 14.2.2018.

Kopiński D., *Visegrad countries' development aid to Africa: beyond the rhetoric*, „PCSA Working Papers Series" 2011, nr. 4, s. 1–20.

Kugiel P., *Cele zrównoważonego rozwoju: nowa agenda pomocy międzynarodowej po 2015 r.*, „Biuletyn PISM" 18 września 2015, nr 80 (1317), 1–2.

Kugiel P., *Polityka współpracy rozwojowej UE w wieloletnich ramach finansowych po 2020 r.*, „Biuletyn PISM" 22 lutego 2018, nr 33 (1606), s. 1–2.

Kugiel P., *The Development Cooperation Policies of Visegrad Countries – An Unrealised Potential*, „The Polish Quarterly of International Affairs" 2012, nr 4, s. 101–121.

Kugiel P., *Wpływ pandemii COVID-19 na państwa rozwijające się – ryzyko rosnących podziałów*, „Biuletyn PISM" 10 listopada 2020, nr 189 (2387), s. 1–3.

Kugiel P., Wnukowski D., *Przyszłość partnerstwa UE–AKP po 2020 r. – perspektywa Polski*, Warszawa 2015.

Lancaster C., *Foreign Aid: Diplomacy, Development, Domestic Politics*, Chicago 2007.

Lightfoot S., *Enlargement and the Challenge of EU Development Policy*, „Perspectives on European Politics and Society" 2008, t. 9 nr 2, s. 128–142.

Lilyanova V., *Neighbourhood and the world Heading 6 of the 2021–2027 MFF*, „European Parliamentary Research Service" 2021, s. 1–15.

Lundsgaarde E., *The future of European development aid*, „Futures" 2012, t. 44 nr 7, s. 704–710.

Mackie J., Klacert H., Aggad F., *Bridging the credibility gap Challenges for ACP-EU relations in 2011*, „Policy and Management Insights" 2010, nr 2, s. 1–12.

Mah L., *Reshaping European Union development policy: collective choices and the new global order*, „Working Papers CEsA" 2014, nr 130, s. 1–21.

Markova M., *Scientific or political? Options for the 11th European Development Fund allocation method*, „Background Note" 2013, s. 1–16.

Mendez-Parra M., Papadavid P., te Velde D.W., *Brexit and development How will developing countries be affected?*, „Overseas Development Insitute Briefing" 2016, s. 1–12.

Merket H., *The EU and the Security-Development Nexus: Bridging the Legal Divide*, „European Foreign Affairs Review" 2013, nr 18, s. 83–102.

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, *Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce SR na roky 2019 – 2023*, Bratysława 2019.

Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic, *Development Cooperation Strategy of the Czech Republic 2018–2030*, Praga 2017.

Ministry of Foreign Affairs and trade of Hungary, *Hungary's International Development Cooperation Strategy for the period of 2020–2025*.

Nowik M., *Wpływ Traktatu Lizbońskiego na kształt współpracy rozwojowej pomiędzy Unią Europejską a krajami AKP*, „Ekonomia Economics" 2011, nr 4 (16), s. 423–435.

MSZ, *Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2021–2030. Solidarność dla rozwoju*, Warszawa 2020.

Odén B., Wohlgemuth L., *European aid and development policies in a changing world. Some personal reflections*, „ECDPM Briefing Note" 2015, nr 76, s. 1–10.

OECD, *Development Co-operation Report 2020: Learning from Crises, Building Resilience*, Paryż 2020.

OECD, *Aid (ODA) disbursements to countries and regions [DAC2a]*, https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TABLE2A# (dostęp 6.01.2022).

OECD, *Total flows by donor (ODA+OOF+Private) [DAC1]*, https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=TABLE1&lang=en# (dostęp: 6.01.2022).

Olsen G., *The EU's development policy: Shifting priorities in a rapidly changing world*, [w:] *Perspectives on European Development Co-operation*, red. P. Hoebink, O. Stokke, London 2005, s. 573–608.

OXFAM, *Development and humanitarian funding in the post-2020 EU Multiannual Financial Framework*, „Oxfam Policy Papers" 2018, s. 1–13.

Pape E., *An Old Partnership in a New Setting: ACP-EU Relations From a European Perspective*, „Journal of International Development" 2013, t. 25 nr 5, s. 727–741.

Pavlik P., *From Recipient to Donor Country – Experience from Central Europe*, „Development, Environment and Foresight" 2016, t. 2 nr 1, s. 35–47.

Price S., *Brexit, Development Aid, and the Commonwealth*, „The Round Table" 2016, t. 105, nr 5, s. 499–507.

Porozumienie Paryskie: Ramowa konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, Dz.U. UE, L282/24 19.10.2016.

Szent-Iványi B, *The Visegrád Countries as Emerging Donors. Aid Allocation and Performance*, „DemNet Research Papers" brw, s. 1–12.

Szent-Iványi B., Tétényi A., *The East-Central European New Donors: Mapping Capacity Building and Remaining Challenges*, „Journal of International Development" 2013, t. 25 (6), s. 819–831.

Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, A/RES/70/1.

Vaes S., Huyse H., *Development cooperation in 2020*, Leuven 2012.

Venturi B., Magro M., *The EU and the Global Development Framework. A Strategic Approach to the 2030 Agenda*, „Documenti IAI" 2016, t. 16 (5), s. 1–11.

Wspólne oświadczenie Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie, Parlamentu Europejskiego i Komisji: Nowy konsensus europejski w sprawie rozwoju – nasz świat, nasza godność, nasza przyszłość, Dz.U. UE. C210 30 czerwca 2017.

Wspólny Komunikat do Parlamentu Europejskiego i Rady: Odnowione partnerstwo z krajami Afryki, Karaibów i Pacyfiku, Strasburg 22.11.2016, JOIN(2016) 52 final.

Wspólna wizja, wspólne działanie: Silniejsza Europa Globalna strategia na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej, 2016 https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_pl_.pdf (dostęp 9.01.2022).

Zajączkowski K., *Opportunities for Central-European countries in the African policy of the EU and the possibility of the reinforced participation of their companies in the implementation of EU Development Aid Schemes in Sub-Saharan Africa*, Analysis prepared for the Ministry of Foreign Affairs Republic of Poland, Warszawa 2013.

Changes in the European Development Policy after 2020. Conclusions for the Visegrád Group

dr Bartosz Jankowski

Summary

The purpose of the article is to analyze the changes taking place in the development policy of the European Union and their impact on the aid programs of the Visegrad Group countries. The article begins from a short description of the development cooperation systems of the V4 countries. The analyzed elements are i.a.: evolution of engagement of V4 states in development cooperation and assumptions of their assistance programmes, particularly the assisted sectors and countries. I indicated that the V4 states have similar historical experience of their cooperation with developing countries and their development programmes have similar characteristic and problems. The next part of the article analyses the conditions of development policies. I indicate both changes in the international environment of the European Union as for example increasing differentiation among the developing countries, growth of the position of BRIC countries or adoption of the new development agenda and also the changes that have occurred within the Europan Union itself including i.a.: institutional changes and Brexit. The above constitutes basis for analysis of the changes in the development policy of the European Union after 2020. The paper ends with analysis of challenges faced by the V4 states on their way to effective participation in the international development cooperation and to use this instrument more effectively in foreign policy.

Key words

Development policy, Official Development Assistance, Visegrád Group, V4, European Union, Sustainable Development Goals

Bartosz Jankowski – doktor, absolwent Instytut Politologii UKSW. Autor lub współautor kilkunastu publikacji naukowych, w tym monografii. Zainteresowania badawcze: międzynarodowe stosunki polityczne i gospodarcze, w szczególności polityka i pomoc rozwojowa oraz kraje rozwijające się w stosunkach międzynarodowych

INSTYTUT
De Republica

Pragniemy wspierać polskich naukowców i dzielić się ich dokonaniami. Do naszych głównych zadań należy uwolnienie potencjału polskiej nauki poprzez promocję i popularyzację rodzimej myśli badawczej z zakresu nauk humanistycznych i społecznych, a także wytworzenie mechanizmów i kapitału społecznego, który organizowałby się wokół idei państwowości.

Instytut De Republica jest nowoczesnym zapleczem eksperckim, promocyjnym i wydawniczym dla niedocenianych w kraju i poza jego granicami, a tak ważnych dla właściwego rozumienia historii i zjawisk społecznych, dziedzin nauki. Równie istotnym aspektem we wspomnianym zakresie jest współdziałanie z uczelniami wyższymi, instytutami badawczymi oraz analitycznymi z Polski i całego świata.